

หกดรอย
เวียงโบราณถิ่นล้านนา

สกุลสวน อดีตทาล้านนา

แดดอ่อนแสงไว้ในมวลเมฆขาว ลมพัดระเร่เยยแผ่วเบาเย็นสบาย

ผมนั่งเอกเขนกไปในรถม้าคันกะทัดรัดที่กำลังแล่นลัดเลาะตามถนนสายเล็ก ๆ ซอกซอนผ่านบ้านเรือนและสวนลำไยของชาวบ้านในอาณาบริเวณของเวียงกุมกาม เมืองโบราณเก่าแก่ในยุคก่อนเมืองเชียงใหม่ ซึ่งถูกกลบฝังอยู่ใต้ดินมานับนาน

สุโขอย่าให้เซตเซียวครับ ได้มานั่งรถม้าตระเวนไปในนครโบราณ ได้พิภพอายุกว่า ๗๐๐ ปี เคลื่อนกล่นไปด้วยเจดีย์เก่า ฐานรากของวิหาร ร่องรอยลวดลายปูนปั้นงดงามอลังการ ซึ่งขุดค้นขึ้นมาจากใต้พื้นปฐพีแบบเดียวกับเมืองทรอยของฝรั่งเปียบ

ก่อนหน้านี้ไม่เคยมีใครคิดหροกครับว่าเมืองไทยของเราจะมีเมืองโบราณแบบนี้กับเขาด้วย

ขนาดความเป็นมาก็ยังคล้าย ๆ กัน เพราะชื่อของเวียงกุมกามในตอนแรก ๆ มีก็แต่เพียงในตำนานกับเรื่องราวที่เล่าขานกันมาแบบปากต่อปาก เป็นเมืองในนิทานที่ไม่มีใครคิดว่าจะมีอยู่จริง กระทั่งวันดีคืนดี กรมศิลปากรไปขุดพบวิหารกานโถม วัดช้างค้ำเป็นแห่งแรก ตามติดมาด้วยวัดวออารามอีกหลายแห่งที่พบอย่างต่อเนื่อง เหมือนกับอยู่ดี ๆ มีเมืองโบราณผุดโผล่ขึ้นมาจากใต้ดินอย่างนั้น

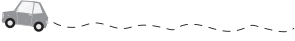
▲ วัดอীগัง เวียงกุมกาม จังหวัดเชียงใหม่

แต่เวียงกุมกามไม่ได้มีความน่าสนใจอยู่แค่เป็นเมืองโบราณถูก
กลบฝังอยู่ใต้พิภพแห่งเดียวในประเทศไทยเท่านั้นครับ

ที่สำคัญยิ่งกว่าก็คือ เวียงกุมกามแห่งนี้เคยมีฐานะเป็นราชธานี
ในยุคแรกของอาณาจักรอันยิ่งใหญ่ที่สุดในประวัติศาสตร์ดินแดน
ภาคเหนือของประเทศไทย รู้จักกันในนาม “อาณาจักรล้านนา” ก่อนจะ
ย้ายศูนย์กลางไปอยู่ที่พันบุรีศรีนครพิงค์เชียงใหม่

ความจริงแล้วไม่เพียงเวียงกุมกามเท่านั้น ยังมีเวียงโบราณ
อีกหลายแห่งในพื้นที่ภาคเหนือที่มีความเป็นมาเกี่ยวข้องกับการก่อร่าง
สร้างตัวเป็นอาณาจักรล้านนา กว่าที่จะกลายมาเป็นดินแดนอันมี
อาณาบริเวณกว้างใหญ่ไพศาล เจริญรุ่งเรืองด้วยศิลปวัฒนธรรมและ
ขนบธรรมเนียมประเพณีโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวเป็นมรดก
หลงเหลือมาจนถึงปัจจุบัน

เยือนถิ่นล้านนาคราวนี้ ผมลองตระเวนเที่ยวไปตามเรื่องราว
ในตำนาน ปรากฏว่าเข้าท่าดีเหมือนกันครับ บนเส้นทางเราจะเห็น
ร่องรอยพัฒนาการของบ้านเมือง นับตั้งแต่สมัยแรก จนกระทั่งมาเป็น
อาณาจักรล้านนาได้อย่างชัดเจนเลยทีเดียว

โศกนาฏพันธ์์ตำนานเวียงลุ่ม

ห้องฟ้ามีดครี้มด้วยเมฆฝน เมื่อผมมายืนทอดอารมณ์อยู่ริม
เวียงน้ำอันไพศาลของทะเลสาบเชียงแสน ในจังหวัดเชียงราย

มาที่ไรก็อดไม่ได้ที่จะต้องนึกถึงตำนานเรื่องเวียงหนองลุ่มทุกทีไป
ครับ เพราะเป็นตำนานที่มีฉากตื่นเต้นระทึกใจยิ่งใหญ่อลังการที่สุดใน
ในบรรดานิทานพื้นบ้านทั้งหลาย เทียบได้กับตำนานเรื่องอาณาจักร
แอตแลนติสที่ถล่มล่มจมลงในมหาสมุทรของฝรั่งเศสซะเลย (ถ้าเอาไปสร้าง
เป็นภาพยนตร์ก็คงทำฉากคอมพิวเตอร์กราฟิกได้ตื่นตามาก ใครมีสตางค์
น่าจะลองทำมาแบ่งกันดูบ้าง)

ที่สำคัญก็คือ เป็นต้นตำนานแรกเริ่มของบ้านเมืองในถิ่น
ล้านนาครับ

ตำนานเล่าเอาไว้ว่า บริเวณนี้เคยเป็นที่ตั้งของเวียงโบราณ
แห่งหนึ่ง ก่อตั้งขึ้นโดยเจ้าชายสิงหนวัติ ซึ่งเสด็จมาจากนครไทยเทศ
ที่นักประวัติศาสตร์เขาสันนิษฐานกันว่าอยู่แถบมณฑลยูนนาน ใน
ประเทศจีน อพยพผู้คนลงมาสร้างเมืองในราวปี พ.ศ.๖๓๘

แต่วิธีสร้างเมืองก็ไม่ธรรมดาเสียแล้วครับ เพราะว่ามีพญานาค
กับบริวารมาแนะนำชัยภูมิให้ แถมยังช่วยปรับพื้นที่ ทำคันดินเป็น
กำแพงให้จนเสร็จสรรพในคืนเดียว เจ้าชายทรงสำนึกในบุญคุณ จึงทรง

สกุลสวาน อติทกาล้านษา

ขนานนามเมืองโดยใช้ชื่อของพญานาคนำหน้าพระนามของพระองค์ว่า นครโยนกนาคพันธุ์สิงหนวัต เพื่อเป็นการให้เกียรติแก่พญานาค

เรียกสั้น ๆ ว่านครโยนกนาคพันธุ์

ในยุคนี้เองที่พระพุทธศาสนาได้เผยแผ่เข้ามา เพราะตำนานเล่าว่า ประมาณปี พ.ศ.๗๐๐ พระมหากัสสปะเถระได้อัญเชิญพระบรมธาตุ รากขั้ว (กระดูกไหปลาร้า) เบื้องซ้าย มายังนครโยนกนาคพันธุ์ พญาอชุตราช ซึ่งครองราชย์ต่อจากปฐมกษัตริย์สิงหนวัตจึงทรงซื้อที่ดิน บริเวณดอยแห่งหนึ่งจากปู่เจ้าลาวจก หัวหน้าเผ่าชาวละว้าที่ตั้งถิ่นฐาน อยู่เชิงดอยเพื่อใช้เป็นสถานที่สร้างสถูปบรรจุพระบรมธาตุ ก่อนสร้าง โปรดให้ปักตุงผ้าขนาดใหญ่มีความยาวถึง ๑,๐๐๐ วา โดยถือว่าปลายตุง สะบัดไปถึงที่ใดก็ให้ถือเป็นขอบเขตของฐานสถูป แล้วจึงสร้างจน แล้วเสร็จ ถือว่าเป็นเจดีย์แห่งแรกของดินแดนล้านนา

ดอยแห่งนี้ต่อมาจึงเรียกกันว่าดอยตุง และสถูปเจดีย์นั้นก็ เรียกว่า พระธาตุดอยตุง

จากนั้นนครโยนกนาคพันธุ์สิงหนวัตเจริญรุ่งเรืองต่อเนื่องมา ยาวนานกว่า ๔๕๐ ปี จนกระทั่งถึงรัชกาลของพญามหาไชยชนะ กษัตริย์ องค์ที่ ๔๕ ของโยนกนาคพันธุ์ กาลอวสานก็มาถึง เมื่อวันหนึ่งชาวบ้าน จับปลาไหลเผือกตัวโตเท่าลำตาล ยาวประมาณ ๗ วาเศษ ได้จาก แม่น้ำกก นำมาถวายพญามหาไชยชนะ พระองค์รับสั่งให้นำเนื้อไปแล แฉกจ่ายให้แก่ชาวเมืองทุกคน มีเพียงหญิงชราเฒ่าคนหนึ่งเท่านั้นที่ไม่ได้ รับส่วนแบ่งเนื้อปลา

ตกค้ำวันนั้นก็เกิดแผ่นดินสะเทือนเลื่อนลั่น เมืองทั้งเมืองพลัน
ถล่มจมหายลงไป กลายเป็นผืนน้ำกว้างใหญ่ไพศาล พระราชวงศ์ ขุนนาง
และราษฎรทั้งหลายในเมืองสาบสูญไปหมดสิ้น หลงเหลือเพียงบ้าน
หญิงชราอายุที่ไม่ได้ร่วมกินเนื้อปลาไหลเผือกเท่านั้น

ตำนานอธิบายว่าปลาไหลเผือกนั้น ก็คือพญานาคที่แปลงตัวมา
การที่ชาวเมืองนำมาฆ่าแบ่งกันกิน ถือเป็นการเนรคุณพญานาคที่ช่วย
สร้างบ้านแปลงเมือง จึงบันดาลให้เกิดภัยพิบัติ

สมัยหนึ่งนักวิชาการบางคนพยายามตีความเหตุการณ์ “เมือง
ถล่ม” ในเชิงสัญลักษณ์ ว่าหมายถึงการปกครองบ้านเมืองอย่างไม่ถูก
ทำนองคลองธรรม ทำให้บ้านเมืองมีอันเป็นไป แต่เมื่อมีการตรวจสอบ
ทางภูมิศาสตร์ก็พบว่า มีร่องรอยการเคลื่อนตัวของแผ่นดินในบริเวณนี้
มาแล้วหลายครั้ง เรื่องเมืองถล่มในตำนานที่บันทึกว่าเกิดในราว พ.ศ.๑๐๘๘
จึงเป็นไปได้ว่าเกิดขึ้นจริง

ผมแอบคิดเพื่อเจ้าไปว่า ถ้าเกิดมีการขุดค้นจนพบ “เวียงหนอง
ลุ่ม” หรือเมืองโยนกนาคพันธุ์ขึ้นมาจริง ๆ เหมือนกับที่พบเวียงกุมกาม
ที่เชียงใหม่ละก็ โอ้โฮอย่าบอกใครเชียวนะครับ เพราะทั้งเก่าแก่กว่าถ้าม
ประวัติความเป็นมายังพิสดารพันลึก แต่มานึกอีกที บรรดาปราสาท
ราชวัง บ้านเรือนสมัยนั้นซึ่งส่วนใหญ่คงจะสร้างด้วยไม้ ผ่านไปตั้งพันกว่าปี
ปานนี้คงไม่มีเหลืออะไรให้เห็นแล้ว

สกุลสวน อดีตกาลล้านนา

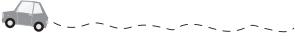
ฟ้าคำรามครืนครืนมาแต่ไกล เมฆดำผืนใหญ่ลอยลงต่ำ พร้อมกับเม็ดฝนโปรยปราย ผมรีบขึ้นรถอำลาเวียงหนองล่องมาแต่โดยดี เพราะนึกไปถึงคำในตำนานที่เล่าว่า ก่อนเวียงล่องจะมี “ฟ้าร้องครอคราง” ทุกครั้ง

ไม่เคยได้ยินหรือครึกว่าเป็นยังไง ฟ้าร้องแบบที่ว่า แต่ดูเหมือนบรรยากาศรอบข้างที่มีดีฟ้ามัวดินด้วยเมฆทมิฬจะช่วยส่งเสริมเรื่องราวในตำนานและกระตุ้นต่อมจินตนาการดีแท้ครับ ทำเอาหูผมแว่วเสียงแผ่นดินถล่มโครมครืนไล่หลังรถมาแต่ไกล (ซึกจะเว่อไปหน่อยแล้วแฮะ)

ชีวิตนครเงินขาว ถิ่นพญาเมืองมหาราช

จากทะเลสาบเชียงแสน รถเล่นพักเดียวก็เข้าสู่บริเวณเมืองเชียงแสน ดินแดนที่เกิดนครแห่งใหม่ขึ้นทดแทนในเวลาต่อมา

หลังจากนครโยนกนาคพันธุ์ถล่มจมหายไปใต้น้ำ ก็หมดสิ้นวงศ์กษัตริย์สิงหนวัติจะมาปกครองครับ บรรดาชุมชนบริวารที่หลงเหลืออยู่เลยคัดเลือกหัวหน้าชุมชนแต่ละแห่งขึ้นมารักษาการชั่วคราว แล้วเลือกหัวหน้าใหญ่ขึ้นมาคนหนึ่งให้เป็นขุน ปรากฏว่าเลือกได้ขุนลึงเป็นผู้นำ ก่อนจะย้ายศูนย์กลางการปกครองมาตั้งเวียงอยู่บริเวณริมฝั่งแม่น้ำโขง (แถว ๆ บ้านสบคำ ในอำเภอเชียงแสนตอนนี้) ปกครองด้วยการประชุมหารือกันในหมู่หัวหน้าชุมชน ทำให้เวียงแห่งนี้มีชื่อเรียกว่า **เวียงปริกษา**

วิธีปกครองแบบ “**ปรีक्षा**” นี้ก็คงจะเข้าท่าดีอยู่เหมือนกัน เพราะปกครองกันมาได้ถึง ๙๓ ปีเชียว ก่อนที่ในปี พ.ศ.๑๑๘๑ พระยา กภาพรรณดิศราช หรือพญาอนิรุทธิ กษัตริย์แห่งทวารวดีจะเสด็จขึ้นมา สนับสนุนพญาลวจักรราชให้ขึ้นเป็นกษัตริย์ราชวงศ์ใหม่แทนราชวงศ์ สิงหนวัติ ที่สาบสูญไปพร้อมกับเหตุการณ์พิบัติ

พญาลวจักรราชที่ว่านี้ก็คือ เชื้อสายของปู่เจ้าลาวจก ผู้นำชนเผ่า พื้นเมืองที่ชายที่ดินบนดอยให้โยนกนาคพันธุ์สร้างพระธาตุดอยตุง นั้นเองครับ ไม่ใช่ใครที่ไหน

เมื่อตั้งราชวงศ์ใหม่แล้ว พญาลวจักรราชได้เปลี่ยนชื่อเมืองเป็น หิรัญนครเงินยาง โดยมีศูนย์กลางอยู่แถว ๆ เมืองเชียงแสน มีกษัตริย์ ปกครองบ้านเมืองสืบเนื่องกันมาอีกยาวนานถึง ๖๒๑ ปี รวม ๒๔ รัชกาล อาณาเขตก็ขยายเพิ่มขึ้นบ้างลดลงบ้าง ตามแต่พระบารมีของกษัตริย์ แต่ละรัชสมัย

ความเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่มาเกิดขึ้นเมื่อพญามังรายขึ้นครองราชย์ เป็นกษัตริย์องค์ที่ ๒๕ ของหิรัญนครเงินยางในปี พ.ศ.๑๘๐๕ ครับ เพราะทรงมีแนวพระราชดำริที่จะรวบรวมแว่นแคว้นน้อยใหญ่ใน อาณาบริเวณใกล้เคียงให้เป็นปึกแผ่น

ขึ้นครองราชย์ปู่พระองค์ก็โปรดให้สร้างเมืองเชียงรายเป็น ราชธานีแห่งใหม่แทนบั้ง เป็นการสิ้นสุดยุคสมัยของราชวงศ์ลวจักรราช แห่งหิรัญนครเงินยาง และเข้าสู่ยุคสมัยของราชวงศ์มังรายแห่งอาณาจักร ล้านนา

▲ พระธาตุดอยตุง จังหวัดเชียงราย

หิรัญนครเงินยางกลับมารุ่งเรืองอีกทีก็ในสมัยล้านนา หลังจาก พญามังรายเสด็จสวรรคตไปแล้ว โดยพญาแสนภูซึ่งขึ้นครองราชย์เป็น กษัตริย์ในราชวงศ์มังรายรัชกาลที่ ๓ ได้เสด็จกลับมาทรงฟื้นฟูขึ้นใหม่ใน นามของเมืองเชียงแสน และประทับว่าราชการอยู่ที่นี้ ทำให้เชียงแสน มีฐานะเป็นราชธานีของอาณาจักรล้านนาตั้งแต่ปี พ.ศ.๑๘๗๑ - ๑๘๘๔ คือในรัชกาลของพญาแสนภูและพญาคำฟู พระราชาโอรส รวม ๑๓ ปี

วัดวาอารามเก่าแก่ที่หลงเหลือให้เห็นอยู่ในเขตเมืองเก่าเชียงแสน ส่วนใหญ่ก็สร้างในสมัยเป็นราชธานีของล้านนาที่แหล่ครับ ที่สำคัญและ สวยงามควรแวะเที่ยวชมก็เห็นจะเป็นเจดีย์หลวง ซึ่งเป็นเจดีย์ใหญ่ที่สุดใน เชียงแสน แล้วก็เจดีย์วัดป่าสัก ที่ประดับประดาลวดลายปูนปั้นสวยงาม อลังการ

แต่เที่ยวนี้ผมเน้นการท่องเที่ยวตามรอยตำนานเป็นหลักครับ ก็เลยขับรถผ่านตัวเมืองเก่าเชียงแสนออกไปทางประตูท่าอ้อย มุ่งหน้า ลงใต้ไปตามทางหลวงหมายเลข ๑๑๒๙ บริเวณนี้เขาว่ามีร่องรอย ของโบราณสถาน ที่ตำนานกล่าวว่าสร้างในสมัยโยนกนาคพันธุ์และ หิรัญนครเงินยางอยู่หลายแห่ง

เลี้ยวขวาเข้าสู่วัดพระธาตุผาเงา ที่รอบบริเวณสวยงามด้วย สิ่งปลูกสร้าง จัดตกแต่งสนามหญ้า สวนหย่อมเอาไว้อย่างทันสมัย บนหินก้อนใหญ่ด้านหลังวิหารมีเจดีย์องค์เล็กตั้งเด่นตระหง่านอยู่ เรียกว่าพระธาตุผาเงา ตามตำนานบอกว่าพญาผาพิง กษัตริย์องค์ที่ ๒๓ แห่งนครโยนกนาคพันธุ์ทรงสร้างเอาไว้